

بحران فرونشست در ۳۵۹ دشت کشور

شناسه خبر: ۱۴۱۴۸۸ چهارشنبه ۵ اردیبهشت ۱۴۰۳ - ۲۱:۳۵

معاون وزیر نیرو در امور آب و آبفا با بیان اینکه حدود ۳۵۹ دشت کشور دچار فرونشست است، گفت: ۲۸ درصد چاه‌های کشاورزی معادل ۱۱۷ هزار حلقه چاه در دشت‌های با نرخ فرونشست بیش از ۱۰ سانتی‌متر حفر شده است.

به گزارش خبرنگار اقتصادی موج خبر، محمد جوان‌بخت، مدیرعامل شرکت مدیریت منابع آب ایران در کارگاه آموزشی «حکمرانی آب‌های زیرزمینی: درس‌آموخته‌ها، چالش‌ها و راهکارها» اظهار داشت: آب کالایی باارزش و غیرقابل جایگزین در توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورها و یکی از مؤلفه‌های مهم در حفظ تعادل و پایداری اکوسیستم و محیط زیست به‌شمار می‌آید؛ همچنین آب، یکی از پارامترهای اثرگذار در آمایش سرزمین و توسعه کشورهاست.

جوان‌بخت با بیان اینکه آب زیرزمینی به‌عنوان یک منبع استراتژیک، از اهمیت بالایی برخوردار است، افزود: آب زیرزمینی به‌عنوان بزرگترین منبع آب شیرین در زمین طی نیم قرن اخیر به‌شکل بی‌رویه‌ای برای مصارف کشاورزی، شرب و صنعت مورد بهره‌برداری قرار گرفته و متأسفانه اثرات نامطلوب محیط‌زیستی همچون فرونشست‌ها را در پی داشته است.

وی با اعلام اینکه در بسیاری از آبخوان‌های جهان نرخ برداشت آب زیرزمینی بسیار بالاتر از تغذیه آن است، گفت: این مسئله سبب شده است منابع آب زیرزمینی به‌تدریج تحت تنش‌های کمی و کیفی قابل‌توجهی قرار بگیرد.

65 درصد کل برداشت آب زیرزمینی جهان توسط پنج کشور از جمله ایران

مدیرعامل شرکت مدیریت منابع آب ایران ادامه داد: برداشت از آب زیرزمینی تنها در هند، ایالات متحده، چین، پاکستان و ایران حدود 65 درصد از کل برداشت آب زیرزمینی جهان را تشکیل می‌دهد و این پنج کشور حدود 70 درصد از آب کشاورزی را در اختیار دارند که برای آبیاری بخش عمده‌ای از این اراضی از منابع آب زیرزمینی استفاده می‌شود.

وی اضافه کرد: رشد جمعیت، افزایش شهرنشینی و تغییر در سبک و الگوی زندگی سبب افزایش مصرف آب می‌شود که بخش قابل‌توجهی از آن، از آب زیرزمینی تأمین می‌شود که این امر منجر به ناپایداری منابع آب زیرزمینی شده است.

جوان‌بخت بیان داشت: یافته‌ها و تجارب نظری و علمی کشورها حاکی از آن است که تنظیم‌گری و سیاست‌گذاری در برداشت آب زیرزمینی و جلوگیری از اُفت آن صرفاً از طریق تدوین مقررات و کنترل از سوی دولت‌ها بسیار دشوار است. بخش مهمی از این مشکل ریشه در ماهیت آب زیرزمینی دارد که جزو منابع عمومی مشترک محسوب می‌شود و بهره‌برداری پایدار از آن نیازمند تحقق یک کوشش جمعی است.

سه دهه اُفت مستمر منابع زیرزمینی در ایران

وی خاطر نشان کرد: کشور ما نیز با داشتن نزدیک به یک میلیون چاه، حدود سه دهه اُفت مستمر منابع زیرزمینی را تجربه کرده است که بخشی از این اُفت، ناشی از تجارت آب مجازی از طریق صادرات محصولات کشاورزی و فرآورده‌های غذایی می‌تواند باشد، هرچند در سال‌های اخیر با وضع برخی قوانین و تمهیدات عوارضی تلاش شده است از این نوع صادرات جلوگیری شود.

معاون وزیر نیرو در امور آب و آبفا با اشاره به کلیاتی از سیمای منابع و مصارف آب کشور بیان داشت: متوسط بارندگی سالانه کشور حدود یک سوم متوسط بارندگی جهانی است. کل حجم آب تجدیدپذیر کشور نیز براساس آخرین برآوردها حدود 103 میلیارد مترمکعب تخمین زده می شود که در شرایط حاضر بیش از 90 درصد آن، دو برابر شاخص های جهانی مصرف می شود.

مصرف 80 میلیارد مترمکعب آب در بخش کشاورزی

جوان بخت با تأکید بر اینکه نزدیک به 50 درصد منابع آب مصرفی از آب های زیرزمینی و بقیه از آب های سطحی تأمین می شود، گفت: بزرگترین مصرف کننده آب در کشور، در بخش کشاورزی با 80 میلیارد مترمکعب است که بخش عمده آن از آب زیرزمینی تأمین می شود.

وی در خصوص وضعیت منابع آب زیرزمینی نیز گفت: در ایران واحد برنامه ریزی در موضوع آب زیرزمینی 609 محدوده مطالعاتی است؛ تقریباً 660 آبخوان آبرفتی با وسعت 265 هزار کیلومترمربع و حدود 15 درصد مساحت کشور شناسایی شده است. از یک میلیون و 300 هزار منبع آبی شناسایی شده، بالغ بر یک میلیون آن به چاه ها اختصاص دارد و بقیه مربوط به چشمه ها و قنوات است و طول چاه های حفر شده در کشور نزدیک به 38 هزار کیلومتر است که سهم چاه های مجاز 70 درصد از این میزان است.

معاون وزیر نیرو در امور آب و آبفا اظهار داشت: منابع آب زیرزمینی به دلیل برداشت بی رویه و بروز خشکسالی های متوالی از شرایط مناسبی برخوردار نیست؛ کسری متوسط سالانه منابع آب زیرزمینی برابر 4.9 میلیارد است و به دلیل تداوم برداشت ها میزان تجمعی کسری مخازن آب زیرزمینی بالغ بر 146 میلیارد مترمکعب است.

وی با ابراز اینکه حدود 359 دشت کشور دچار فرونشست است، اعلام کرد: 28 درصد چاه های کشاورزی معادل 117 هزار حلقه چاه در دشت های با نرخ فرونشست بیش از 10 سانتی متر حفر شده است.

جوان بخت، پدیده حفر چاه های غیرمجاز و نیز برداشت بیش از پروانه بهره برداری را از معضلات اساسی مدیریت آب زیرزمینی خواند و اظهار داشت: بخشی قابل توجه از آن ناشی از کشاورزی معیشتی و خردشدن سطوح اراضی کشاورزی در اختیار بهره برداران است.

مدیرعامل شرکت مدیریت منابع آب ایران گفت: برنامه ریزان بخش آب کشور از دیرباز به اهمیت آب زیرزمینی پی

بردند و در همین ارتباط نسبت به وضع قوانین و مقررات و نیز تدوین برنامه‌های عملیاتی اقدام کردند.

وی توضیح داد: در حوزه قانونگذاری، تصویب قانون و نحوه ملی شدن آن در سال 1347 نخستین اقدام بود که در آن تأکید شد همه چاه‌های غیرمجاز باید مسدود شود. در سال 1361 و بعد از کمتر از دو دهه، قانون توزیع عادلانه آب جایگزین قانون قبلی شد و مقرر شد که در دشت‌های با بیلان منفی، توسعه برداشت ممنوع شود.

جوان‌بخت اضافه کرد: بعد از حدود 28 سال قانون تعیین تکلیف چاه‌های فاقد پروانه، در سال 1389 به تصویب رسید که در نتیجه آن بخشی از چاه‌های غیرمجاز حفر شده قدیمی، با شرط اینکه موجب اضرار به حقوق دیگران نشود، مشروعیت پیدا کرد.

اقدامات انجام شده منجر به توقف افت منابع آب زیرزمینی یا حتی ثابت ماندن آن نشده است

وی گفت: در قوانین برنامه‌های توسعه و نیز قوانین بودجه سنواتی کشور نیز، پیوسته آب زیرزمینی نقش پررنگی داشته است اما به دلیل ناهم‌سویی سیاست‌ها و ناهماهنگی عددگذاری‌ها در بخش‌های مختلف اثرگذار، همه اقدامات متأسفانه منجر به توقف افت منابع آب زیرزمینی یا حتی ثابت ماندن آن نشد.

معاون وزیر نیرو با اشاره به برنامه‌های عملیاتی نیز، بیان داشت: یکی از مهمترین برنامه‌ها در کشور برای بهبود شرایط آب زیرزمینی، طرح احیا و تعادل بخشی آب زیرزمینی بود که تقریباً از دو دهه پیش توسط وزارت نیرو و از طرف وزارت نیرو تألیف و با همکاری سایر دستگاه‌ها به اجرا گذاشته شده است ولی اجرای کامل آن با شرایط مطلوب فاصله زیادی دارد.

جوان‌بخت خاطر نشان کرد: طی چند سال اخیر، برنامه سازگاری با کم‌آبی از برنامه‌هایی است که تلاش کرد با ایجاد وفاق بین دستگاه‌های اثرگذار در مدیریت منابع آب، برنامه‌ای را برای کاهش برداشت از منابع آب زیرزمینی و حفظ این منابع استراتژیک پیشنهاد و عملی کند اما تقریباً تمام این برنامه‌ها به جای تکیه بر مدیریت تقاضا، متکی بر مدیریت مصرف آب بوده و عملاً توفیق چندانی در مدیریت آب زیرزمینی و احیای آن نداشته است.

نقشه راه آب کشور؛ برنامه‌ای برای رفع ناترازی بین منابع و مصارف آب متکی بر مدیریت تقاضا

وی با اشاره به نقشه راه آب کشور، تدوین این برنامه را در راستای رفع ناترازی بین منابع و مصارف آب متکی بر مدیریت تقاضا دانست و گفت: توجه ویژه به شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی در مدیریت آب در دستور کار قرار گرفته است.

جوان‌بخت با اظهار اینکه در نقشه راه آب کشور، به گونه‌ای برنامه‌ریزی شده است که آب مانعی برای توسعه و پیشرفت کشور نباشد، گفت: در این نقشه تلاش شده است اشتغال جامعه در حد مطلوب باشد، تولید ناخالص داخلی به‌ازای واحد آب مصرفی افزایش یابد و مبتنی بر نقشه راه آب کشور، میزان مصرف آب زیرزمینی از حدود 50 میلیارد مترمکعب در سال در شرایط کنونی، به حدود 25 میلیارد مترمکعب در افق سال 1420 برسد.

مدیرعامل شرکت مدیریت منابع آب ایران افزود: براساس نقشه راه آب کشور، ارزش افزوده تولیدی بخش‌های مختلف کشاورزی، صنعت و خدمات به‌نسبت وضع موجود نیز ارتقاء خواهد یافت.

پایش 220 هزار چاه کشاورزی مجهز به کنترلر هوشمند

وی راع به طرح «مدیریت توأمان مصرف آب و برق» نیز توضیح داد: این برنامه یکی دیگر از برنامه‌هایی است که در یک سال و اندی ماه گذشته تعریف شده است تا از برداشت آب بیش از پروانه بهره‌برداری چاه‌ها جلوگیری شود که از طریق مدیریت انرژی مصرفی چاه‌ها اجرایی می‌شود.

جوان‌بخت ادامه داد: در این طرح با تجهیز چاه‌ها به کنترلرهای نسل جدید که قابلیت‌هایی همچون رؤیت، کنترل و برنامه‌پذیری از راه دور دارد، میزان برداشت آب متناسب با سهمیه انرژی متناظر آن مورد کنترل و محدودیت قرار می‌گیرد.

وی گفت: در سال گذشته زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری طرح تهیه شد و در حین ایجاد این بستر، بیش از 220 هزار حلقه چاه مورد پایش قرار گرفت. در سال اول 52 هزار چاه با الگوی مصرف بالاتر از سهمیه مجاز ماهانه یا سالانه شناسایی شد و حدود 24 هزار چاه نیز مشمول محدودیت در مصرف شد.

کنترل 7 میلیارد مترمکعب آب با اجرای طرح مدیریت توأمان آب و برق

جوان‌بخت تأکید کرد: تداوم و اجرای همین یک برنامه، می‌تواند حجمی نزدیک به 7 میلیارد مترمکعب را کنترل و از برداشت غیرمجاز چاه‌ها جلوگیری کند که می‌تواند کمک شایانی به رفع ناترازی منابع آب زیرزمینی محسوب شود؛ همچنین برنامه عملیاتی انسداد چاه‌های غیرمجاز نیز با نگاه به حل مشکلات معیشتی همزمان پیگیری می‌شود.

مدیرعامل شرکت مدیریت منابع آب ایران به طرح جایگزینی آب مصرفی صنایع با آب‌های نامتعارف نیز اشاره کرد و اظهار

داشت: این طرح براساس تکلیف قانونی بند ۸ تبصره ۸ قانون بودجه سال ۱۴۰۲ است که در اجرای این برنامه نیز، بخش عمده‌ای از آب زیرزمینی صنایع با هدف حفظ و صیانت از آب‌های زیرزمینی کاسته خواهد شد.

تحقق اهداف در گروی مشارکت گروه‌ها و هماهنگی سیاست‌گذاری‌ها

وی افزود: وزارت نیرو با رصد مناسب وضعیت آب زیرزمینی اهدافی را در راستای حکمرانی مطلوب آب زیرزمینی طی دولت سیزدهم دنبال کرده است؛ هرچند تحقق این اهداف، در گروی مشارکت تمامی گروه‌ها و هماهنگی سیاست‌گذاری‌ها در این زمینه است.

جوان‌بخت خاطر نشان کرد: حمایت از تشکیل و تقویت مدیریت مشارکتی با حضور بهره‌برداران اصلی دشت‌ها، ایجاد شفافیت و رعایت قانون و برقراری عدالت در برخورداری از آب و انرژی برای بهره‌برداران مجاز، استقبال و استفاده از راهکارها و ایده‌ها در حوزه هوشمندسازی و استفاده از تجهیزات مدرن و تکنولوژی‌های مدیریت تقاضا، حفظ و تعادل آبخوان‌ها برای رعایت حقوق عامه و پایداری در امنیت غذایی، توزیع عادلانه آب با هدف مدیریت و صیانت از منابع آب و حفظ منافع اقتصادی کشاورزان، جلوگیری از برداشت‌های غیرمجاز، بهره‌مندی از پتانسیل و ظرفیت شرکت‌های فناور و دانش‌بنیان در حوزه بهره‌وری در صنعت آب از این اهداف است.

معاون وزیر نیرو در امور آب و آبفا گفت: جای خوشبختی است که مرکز منطقه‌ای مدیریت آب شهری در برگزاری سلسله کارگاه‌های آموزشی، موضوع حکمرانی آب زیرزمینی را مورد توجه قرار داده و با مشارکت مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب اتاق بازرگانی، دانشگاه تربیت مدرس، شرکت مدیریت منابع آب و سایر مشارکت‌کنندگان اقدام به برگزاری این کارگاه کرده است.

وی اضافه کرد: در این کارگاه که مهمانان و سخنرانان خارجی از مراکز بین‌المللی مانند ارزیابی منابع آب زیرزمینی، انجمن بین‌المللی هیدرولوژیست‌ها و شرکت‌کنندگانی از کشورهای اسپانیا، ایتالیا، هلند، اسپانیا و مالت نیز حضور دارند، فرصت مناسبی برای به اشتراک گذاشتن تجربیات نو در زمینه حکمرانی آب زیرزمینی است.

جوان‌بخت ابراز کرد: قرار است در نشست‌های پیش‌بینی‌شده در این کارگاه موضوعاتی همچون حکمرانی چندسطحی، حکمرانی تلفیقی آب سطحی و زیرزمینی، مدیریت مشارکتی آب زیرزمینی، ارزیابی طرح تعادل بخشی آب زیرزمینی، پایش و مدیریت توأمان آب و برق و همکاری‌های بین‌بخشی ارائه و بحث شود که همه آنها از ضروریات حکمرانی آب زیرزمینی در کشور ماست.

وی اضافه کرد: تبادل تجارب عملی و نظری متخصصان حاضر در این کارگاه می‌تواند گامی در راستای بهبود مدیریت منابع استراتژیک آب زیرزمینی در منطقه بردارد و ارزیابی و آسیب‌شناسی برنامه‌ها و فعالیت‌های کشورمان در مدیریت آب زیرزمینی راهگشا خواهد بود.

انتهای پیام/+

انتهای پیام/